

Landbruksplan for Gjesdal

Vedtatt av kommunestyret 19. juni 2006

Innholdsliste

1. INNLEDNING	2
1.1. Bakgrunn	2
1.2. Mål	2
1.3. Organisering	2
1.4. Prosess	3
2. LANDBRUKET I GJESDAL, STATUS.	4
2.1. Nasjonale føringer	4
2.2. Areal og arrondering	4
2.3. Bosetting	4
2.4. Produksjon	4
2.5. Kraftverk	5
2.6. Jordbruket i Gjesdal i tall	6
3. MÅL OG TILTAK	7
3.1. Spredt boligbygging	7
3.2. Bruksstruktur	7
3.3. Sau	7
3.4. Melkeproduksjon	8
3.5. Drift av jordbruksareal	8
3.6. Økologisk landbruk	8
3.7. Fisk og vilt	9
3.8. Landbruksvikar	9
3.9. Grønn omsorg / Inn på tunet	10
3.10. Maskinsamarbeid og bygdeservice	10
3.11. Avfall - Miljø	10
3.12. Kraftproduksjon som tilleggsnæring	11
3.13. Næringsutvikling – nye næringer	13
3.14. Skogbruk	13
3.15. Kompetanse	14
3.16. Turstier i innmark	14
4. VEDLEGG	14

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn

I St. meld. nr. 40 (91-92 og Ot.prp. nr. 71 (92-93) vedtok Stortinget at landbrukskontorenes oppgaver skulle overføres til kommunen. En av de fordelene som ble vektlagt ved endringen, var at kommunen på en bedre måte kunne drive helhetlig bygdeutvikling. I 1994 ble ansvaret for landbruksforvaltningen lokalt overført til kommunen. I 2004 har kommunene fått ytterligere ansvar ved at de har blitt tillagt myndighet til å avgjøre bl.a. alle saker etter jordloven og konsesjonsloven. I tillegg har kommunen fått overført ansvaret for fordeling av midler til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL), og midlene blir fordelt etter en strategisk plan som er politisk behandlet og godkjent i kommunen.

Landbruksdepartementet har i St meld nr 29 (1996-97) om norsk landbruk og matproduksjon, anbefalt at det i hver kommune skulle utarbeides tiltaksrettede miljø,- og ressursplaner for landbruket. Dette er blitt fulgt opp med en veileder for utarbeidelse av landbruksplan. Fylkesmannen har dessuten også ved flere anledninger oppfordret kommunene å utarbeide landbruksplan.

St. meld. nr. 19 om norsk landbruk og matproduksjon (1999-2000), legger nye føringer for den nasjonale landbrukspolitikken. Meldingen signaliserer økt vekt på forbrukerperspektivet, og produksjon av mat av høy kvalitet, samtidig som landbrukets produksjon av andre varer og fellesgoder som livskraftige bygder, miljø og kulturgoder vektlegges.

Formålet med utarbeidelse av en landbruksplan er å styrke landbruket sin plass og rolle i kommuneplanleggingen, bl.a. ved å synliggjøre hvordan landbruket virker inn på verdiskaping, sysselsetting og bosetting. Planen skal gi signaler om bl.a. hva som er viktige ressurser i landbruket.

1.2. Mål

Gjesdal kommune skal utarbeide landbruksplanen i samarbeid med aktørene i næringa. Planen skal omfatte en statusdel og en mål/strategidel, med forslag til tiltak.

Planen er utarbeidet som en sektorplan for landbruk. Intensjonen er å rullere planen hvert 4. år, slik at hver kommunestyreperiode får anledning til å gjøre seg kjent med planen og komme med endringer.

1.3. Organisering

Arbeidet med landbruksplanen har vært organisert på følgende måte: Plan- og økonomiutvalget fungerer som styringsgruppe.

En egen prosjektgruppe står for oppfølgingen av arbeidet. To personer fra bondelaget, og tre personer er oppnevnt politisk. Administrativt stiller kommunen med to personer.

Prosjektgruppa består av følgende personer:

- Karl Edv. Aksnes - KrF
- Torill Idland - Sp
- Tor Eivind Moss – H
- Rune Storbukås - FrP
- Samuel Lima Madland - Bondelaget
- Peder Ravndal - Bondelaget
- Ola Andreas Byrkjedal - Gjesdal kommune
- Oddbjørn Fosså - Gjesdal kommune
(sekretær)

1.4. Prosess

Plan- og økonomiutvalget har gjort vedtak om å starte opp arbeidet med landbruksplan i møte den 23.03.2004. Landbruksdirektør Jon Ola Syrstad har deltatt med en orientering på plan- og økonomiutvalgets møte den 22.06.2004.

Prosjektgruppa har hatt jevnlig møtevirksomhet i 2004 - 06. I tillegg har landbruksplanen vært presentert på flere møter med landbruksnæringen, noe som har ført til at det er kommet nyttige innspill til planen.

2. LANDBRUKET I GJESDAL, STATUS.

2.1. Nasjonale føringer

Landbruket er i dag under press fra det øvrige samfunn. På den ene siden fremmes det stadig krav om lavest mulig matvarepriser gjennom effektiv og intensiv produksjon. Samtidig skal landbruksproduksjonen være agronomisk og miljømessig forsvarlig, og dyrehold skal foregå i etisk forsvarlige former. Dette tosidige presset må landbruket forholde seg til. Samtidig med at produksjonen skal være mest mulig effektiv, er vi bundet av kvotereguleringer som er innført i forbindelse med overproduksjon. Utformingen av den framtidige landbrukspolitikken er fortsatt uklar. Dette gjør at rammevilkårene for framtidig landbruksproduksjon er uforutsigbare. St. meld. Nr. 19 om norsk landbruk og matproduksjon (1999-2000), legger økt vekt på forbrukerperspektivet. Stortingsmeldingen trekker opp følgende oppgaver for landbruket framover i tråd med samfunnets behov:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes ønsker
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og en langsiktig matforsyning.

Stortingsmeldingen framholder også behovet for et bedre vern av jordbruksarealet ut fra en erkjennelse av at jord som ressurs for matproduksjon vil bli viktigere i framtiden. Den nasjonale landbrukspolitikken er avgjørende for landbruket.

2.2. Areal og arrondering

Gjesdal kommune ligger i overgangen mellom Jæren og Dalane. Kommunen grenser til Forsand, Sandnes, Time, Bjerkreim og har også grense med Sirdal kommune i Vest-Agder.

Gjesdal kommune har et totalt areal på 620 000 dekar. Av dette er ca. 17.000 dekar dyrka mark og 27.000 dekar innmarksbeite. Skogarealet er ca. 100.000 dekar.

Fra naturens side har Gjesdal et variert landskap. Høgsfjorden og Dirdal deler Gjesdal kommune grovt i to områder. I øst ligger et nokså jevnt høyfjellplatå med skarpe nedskårne, ofte parallelle daler. I vest ligger et noe lavere område med kronglete dalmønstre omkranset av nuter og koller.

2.3. Bosetting

Av Gjesdals ca. 9300 innbyggere er ca 7.300 bosatt i kommunesenteret Ålgård. I de andre delene av kommunen er ca. 650 bosatt i Dirdal og innover, ca 700 i Oltedal og 650 i ”bygda”. Bosettingen på Ålgård og Oltedal er historisk bygget opp rundt tekstilindustri med vannkraft som basis. Utvikling av tettstedene har derfor kunnet skje uten de store arealbrukskonfliktene med landbruk og jordvern sammenlignet med tettstedene på Jæren og andre steder.

Ålgård har hatt en svært stor befolkningsutvikling de siste ti-årene. I siste revisjon av kommuneplanen er arealene på Ålgårds-gardene godkjent for utbygging. Dette strategiske grepet gjør at det meste av boligbyggingen vil komme nær Ålgård sentrum, og en vil med dette ha boligareal i relativt lang tid fremover. En forventer derfor ikke at utbyggingspresset på jordbruksarealene vil være særlig stort de nærmeste årene.

Gjesdal har et aktiv landbruk, der de fleste gardsbruk er bebodd og drevet. I en rapport fra SSB (Rapport 2002/28) kommer det frem at på landsbasis er 25,5 % av alle landbrukseiendommer uten fast bosetting. Gjesdal er registrert i den gruppa med færrest ubebodde landbrukseiendommer (0-19 %).

Rapporten er presentert på Statistisk sentralbyrå sine nettsider. (<http://www.ssb.no/emner/10/04/laeiby/>)

2.4. Produksjon

I dag har Gjesdal kommune 183 gårdsbruk i drift. 91 foretak har melkeproduksjon, og 140 bruk driver sauehold.

Den tradisjonelle landbruksdrifta har alltid stått sterkt i kommunen med husdyrhold og forproduksjon på størstedelen av arealene. Statistikken viser at det er husdyrproduksjon på nær sagt alle gardsbruk i Gjesdal. To foretak har nylig startet med pelsdyr.

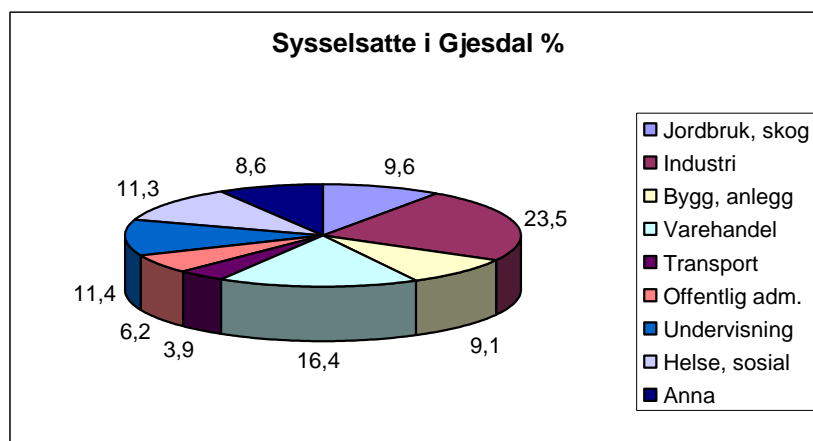
Det er per i dag 10 samdrifter for mjølkeproduksjon i kommunen.

Fra naturens side ligger det godt til rette for sau- og geitehold i kommunen, og sau og geit har lang tradisjon i Gjesdal. Det er i dag 304 geiter i kommunen. Sauetalet har ligget ganske stabilt og er nå på 13.314 vinterfora sauer. Dette er på tredje plass i Rogaland, bak Eigersund og Bjerkreim. Til opplysning var det i 1969 12.429 sauer i Gjesdal.

Den store andelen leiejord er etter hvert blitt en utfordring for norsk landbruk. Leiejord uten langsiktig skriftlig kontrakt drives i mange tilfeller ikke optimalt siden leieren ofte kvier seg for å legge investeringer i arealer han ikke vet om han får fortsette å drive. På landsbasis er andelen leiejord ca. 25 %. I Gjesdal er andelen leiejord 14,1 %. Dette er sammen med Bjerkreim de laveste i Rogaland. Dette vil si at størstedelen av landbruket i Gjesdal utøves av eieren selv, og må sies å være et sunnhetstegn og at næringen blir drevet tradisjonelt og robust. Andelen leiejord er til liks med resten av landet også økende i Gjesdal.

Landbruket utgjør en stor del av næringsaktiviteten i kommunen. Folke- og boligtellingsen for Gjesdal 2001 viser at av de 2.707 yrkesaktive som arbeider i kommunen er 9,6 % sysselsatt i jordbruk, skogbruk og fiske. Se også hele oversikten på Statistisk sentralbyrå sine nettsider.

(http://www.ssb.no/fob/kommunehefte/1122/fob_1122_tabeller.pdf)

Økonomisk sett har landbruket alltid vært viktig for innbyggerne i Gjesdal. Ligningskontoret har gitt opplysninger om at skattbar næringsinntekt for 2003 var kr. 26.800.000,- fordelt på 245 skatteyttere.

2.5. Kraftverk

Tradisjonene for kraftverk i Gjesdal går langt tilbake i tid. Lyse-konsernet driver tre store kraftverk i Maudal, Oltesvik og Oltedal som til sammen har en årlig produksjon på ca. 135 GWh.

Flere gardbrukere har oppdaget verdiene og mulighetene som ligger i kraftproduksjon. Utbygging av små kraftverk kan gjøres med relativt små inngrep i naturen. Og det gir grunneierne en sikker inntekt til garden i et langsiktig perspektiv. Det er i underkant av 10 mini- og mikrokraftverk i Gjesdal i dag. Dette antallet kommer til å bli større om kort tid. Noen kraftverk er blitt ferdig behandlet og godkjent, men ennå ikke bygget. Og det er flere som er underveis.

2.6. Jordbruket i Gjesdal i tall

	2000		2005	
	Antall brukere	Antall dyr	Antall brukere	Antall dyr
Totalt antall bruk (søkere) totalt	190	-	183	-
Melkeproduksjon	103	1764	91	1784
Storfe	139	3972	116	4034
Sau (vinterfora)	140	13.076	140	13.314
Svin (avlssvin)	15	207	11	267
Geiter (mjølkegeiter)	4	324	4	304
Verpehøns	10	2313	2	2190
Slaktekylling	6	412.470	7	583.840
Mink	0	0	2	2874
Jordbuksareal, dyrka	179	17.164 da	170	17.693 da
Innmarksbeite	190	25.345 da	171	27.558 da
Korn	4	190 da	2	105 da
Nydyrking	3	50 da	4	43 da

Tallene er basert på statistikk fra Fylkesmannen i Rogaland, landbruksavdelinga.

3. MÅL OG TILTAK

3.1. Spredt boligbygging

En av retningslinjene til gjeldende kommuneplan for Gjesdal er å legge til rette for spredt boligbygging. En stor del av bolighusene som er etablert i bygdene er oppført som vanlig gardshusbebyggelse, dvs. som våningshus eller følgehus. Det har vært en etablert praksis i kommunen at på et gardsbruk av ”vanlig” størrelse gis det anledning til oppføring av to bolighus på garden. Dette er i hovedsak begrunnet ut fra hensynet til landbruksdrifta som blir sikret arbeidskraft og tilsyn med dyr. Dessuten har det vært kultur for at når en gir fra seg garden til neste generasjon har mange ønske om fortsatt å bo på tunet isteden for å måtte flytte. Det har også av slike grunner som nevnt vært en streng praksis når det gjelder fradeling av våningshus og kårhus. I den senere tid har derimot flere funnet flest fordeler med å bare ha et hus på garden. Rent familiært kan det være en påkjenning å bo så tett, og det kan være lettere å beholde gode familieband dersom foreldrene flytter fra garden og til nærmeste tettsted. Også økonomisk kan det være en fordel å bare ha et hus på garden, det blir lavere takst å overta garden, og den store verdistigningen som ligger i bolighus vil en gå glipp av når huset tilhører gardsbruket. I fremtiden vil det trolig bli færre gårdsbruk som bygger mer enn et bolighus. Antall fradelingssaker som gjelder boligtomter utenfor tettstedene har den siste tiden vært ca. 2 i året. Det viser seg at om lag halvparten av søknadene blir godkjent. Utenom Ålgård, der det skjer mest byggeaktivitet i kommunen, er boligbyggingen ellers lagt til de godkjente byggefeltene i Oltedal, Dirdal og Gilja. Søknadsomfanget av delingssaker tyder på at gjeldende kommuneplan har fungert rimelig bra når det gjelder spredt boligbygging.

Mål:

Det er et mål å styrke bosettingen i indre deler av kommunen. Dette skal fortrinnsvis kunne skje ved bebyggelse i boligfelt eller vanlige gardshus. Fradeling av spredte boligtomter kan i enkelte tilfeller tillates der dette ikke er i konflikt med viktige landbruks- eller andre interesser. Fradelinger nær tunet/ driftsenteret på garden bør unngås.

3.2. Bruksstruktur

Flertallet av gardsbrukene i kommunen har eiendom som består av flere eiendommer og teiger. Der teigene ligger nær driftsenteret kan det være relativt uproblematisk. Landbrukspolitikken har i flere år hatt som mål å legge til rette for en bruksstruktur som er effektiv, kostnadsbesparende og rasjonell. Regelverket i landbruket har de siste årene endret seg i retning av at det legges mindre vekt på korte avstander, og da konsesjonsloven ble endret og statens forkjøpsrett er tatt ut, har en færre virkemidler til å arbeide for dette. I behandlingen av enkeltsaker må kommunen ha som mål å støtte opp om rasjonelle løsninger. Ved salg av tilleggsjord bør disse gå til å styrke driftsgrunlaget til de tilgrensende eller nærliggende gardsbrukene som er i aktiv drift. Store avstander bør unngås.

Mål:

Ved kjøp av tilleggsjord bør en tilstrebe en god og rasjonell bruksstruktur med kort avstand mellom driftscenter og jordbruksareal til aktivt drevne bruk, ved at de grenser til hverandre eller ligger i en avstand kortere enn 3-5 km.

3.3. Sau

Sauehold i Gjesdal har tradisjoner langt tilbake i historien. Saueholdet har vært viktige råvareressurs like fra da ullvare-industriene ble etablert i Ålgård og Oltedal i 1870-årene. Kommunevåpenet til Gjesdal kommune viser at sauen og sauenæringen har en viktig plass i kommunens kultur og historie. Flere forhold den siste tiden har sett saueholdet under større press: Tvungen nedslaktning pga. skrapesjuke, press på lønnsomhet, og dyrevelferd/rovdyr. Til tross for dette har antall sauer i kommunen de siste 40 åra vært ganske stabilt.

Sauenæringen har et aktivt produsentmiljø og flere store besetninger, og det er sauehold på over ¾ av gardsbrukene i kommunen. Sau (i tillegg til geit og andre beitedyr) har vært med på å prege naturen fra lang tid tilbake og er også i dag viktig for pleie av kulturlandskapet. Den rike tilgangen til både innmarksbeite og heiebeite i tillegg til et aktivt husdyrmiljø er viktige faktorer for å sikre et aktivt sauehold i kommunen.

Mål: Bidra til en fortsatt aktiv sauenæring i kommunen med vekt på god utnytting av utmarksressursene

3.4. Melkeproduksjon

Gjesdal har en stor andel aktive melkeprodusenter. Den samlede produksjonskvoten er 10,6 mill. liter kvote. I tillegg er det 4 bruk som leverer geitemelk med en samlet kvote på 180.000 liter. I Gjesdal blir det kjøpt mer melkekvote enn det selges. I de siste årene er det i gjennomsnitt blitt solgt melkekvote fra mindre enn 1 bruk per år i Gjesdal, noe som er langt mindre enn landsgjennomsnittet. Interessen for melkeproduksjon er stor, og det er i kommunen årlig kjøpt flere liter kvote enn solgt. Siste år ble det kjøpt private kvoter på ca. 150.000 liter i tillegg til ca. 200.000 liter fra staten.

De 4 geitemelkprodusentene utgjør et lite men aktivt miljø i kommunen. Med en samlet kvote som er i underkant av 180.000 liter gjør at Gjesdal ligger på andreplass i Rogaland (Vindafjord er størst). Geitemelkprodusentene i sør-fylket er likevel sårbart i forhold til inntransporten til meieriet, og en ser det som viktig for disse produsentene at dette tilbudet blir opprettholdt slik at Gjesdal er et geitemelk-område også i fremtiden.

Melkeproduksjon er i første rekke knyttet til familiebruk, som er den dominerende bruksstrukturen i kommunen. Det vil den fortsatt være. Men et alternativ til salg av kvoter kan være samdrift mellom flere melkeproduksjonsbruk. En slik samdrift kan bl.a. gi bedre utnyttelse av driftsbygninger, mer fritid for brukerne og bedre sikkerhet ved sykdom. Samdrift er imidlertid helt avhengig av et godt personlig samarbeid, og at det blir skrevet grundig gjennomtenkte avtaler og at økonomien i samdriften blir nøye vurdert. Regelverket er nå også mer fleksibelt mht. arbeidsinnsats fra de forskjellige deltakerne. Det er i dag 10 samdrifter i Gjesdal.

Mål:

Øke geitemelkproduksjonen i Gjesdal.

Opprettholde og stimulere til gode vilkår for melkeproduksjon, der samdrift kan være et alternativ, og å styrke det faglige produsentmiljøet.

Tiltak: Informasjonsmøte i kommunen, tema i nabomøter

Ansvar: Regnskapslaget, Næringen selv, Gjesdal kommune

3.5. Drift av jordbruksareal

Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket setter krav om aktiv drift for at jordbruksareal skal være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd. Landbruksforvaltningen i kommunen har i de siste årene registrert en tendens mot at mer areal enn før ikke oppfyller kravene til god nok drift. Areal- og kulturlandskapstilskuddet er et betydelig økonomisk virkemiddel og driftstilskudd for landbruket. Av hensyn til dem (de aller fleste) som driver aktivt og f.eks av hensyn til å unngå ugrasspredning til naboer, ønsker landbrukskontoret å prioritere oppfølging av gjeldende krav til drift.

Mål:

Stimulere til nydyrking og mer aktiv drift av jordbruksareal jf. gjeldende regelverk

Tiltak: Prioritere kontroll og oppfølging av uønsket ugrasspredning og jordbruksareal i svak drift. Dette gjelder også offentlig areal.

3.6. Økologisk landbruk

Utvikling av økologisk landbruk og omsetning av økologiske landbruksprodukter er et landbrukspolitisk satsningsområde. I regjeringserklæringen fra oktober 2005, Soria Moria-erklæringen, er det nedfelt følgende

målsetninger for økologisk landbruk og produksjon: Det er et mål at 15 prosent av matproduksjonene og matforbruket i 2015 skal være økologisk.

Handlingsplan for økologisk landbruk i Rogaland skal sette fokus på, og legge til rette for ei målretta utvikling av økologisk landbruk i fylket. Rogaland er et dominerende fylke innen jordbruket på alle område unntatt økologisk landbruk. Skal målet om 15 % økologisk produksjon bli nådd, er også Rogaland nødt til å øke produksjonen av økologiske varer i fylket. I Gjesdal er det for tiden ingen som driver økologisk landbruk, så her er det et stykke igjen!

Mål:

Bidra til økt produksjon av økologiske landbruksprodukter innenfor gjeldende ordninger.

3.7. Fisk og vilt

Gjesdal kommune har et registrert ferskvannsfiskeareal på 47,82 km², fordelt på 945 vann. De østligste og høyesteliggende områdene i Gjesdal er sterkt preget av sur nedbør, og de fleste vannene her er fisketomme. Situasjonen er imidlertid i ferd med å bedre seg, og det meldes om flere og flere vann hvor fisken er kommet tilbake. Forsuring har også rammet Frafjordelva og Dirdalselva. Det er startet opp 2 kalkingsanlegg i Frafjordelva. Øverst i Dirdalsvassdraget blir et par vann kalket, og vi har fått melding om at elva er selvproduserende med lakse- og sjøaureyngel. Vi har laks og sjøaure i Dirdal-, Figgjo- og Frafjordvassdraget. Aure og ål er utbredt i et stort antall vann i Figgjo- og Oltedalsvassdraget. I tillegg er det satt ut kanadisk bekkerøye i enkelte vann.

Viltforvaltning omfatter alle villlevende landpattedyr, fugler, amfibier og krypdyr. Jakt utgjør en stor ressurs på mange gardsbruk, og det ligger et stort potensial i utvikling av jakt som næring. I kommunen er det jaktbare bestander av hjortevilt (rein, elg, hjort og rådyr), samt hare, rype, andefugler og skogsfugl. Vi vil arbeide for å øke den jaktbare hjorteviltbestanden, og at dette kan gjøres gjennom fornuftig avskyting og spare produksjonsdyra. Det er fellingsstillatelse (2005) på 2 villrein, 4 elg, 41 hjort og 203 rådyr. Det er en fellingsprosent på ca. 0, 50, 30 og 30 %. Med en god viltforvaltning kan beskatningen og verdiskapningen økes.

I kommunen er det bestander av ørn, hubro og andre uglearter. Ulovlig jakting på disse og andre sjeldne fugler er en trussel. Det er skuddpremie på rev og mink.

Bestanden av ørn er sterkt økende. Det er stadig flere sau/lam som er registrert tatt av ørn.

Mål:

Opprettholde en bærekraftig og skattbar stamme av fisk og vilt i Gjesdal
Bidra til å utvikle jakt og fiske som næring, ved salg av fiskekort og jaktutleige.

Tiltak:

Videreføre de to kalkingsprosjektene i Frafjordvassdraget.
Arbeide for kultiveringstiltak i Dirdalsvassdraget
Arbeide for en bærekraftig avskyting av hjortevilt.

Ansvar: Miljøvernleder

3.8. Landbruksvikar

Gjesdal har hatt kommunalt ansatt landbruksvikar i full stilling i en årrekke. Ordningen fungerer godt og landbruksvikarordningen er godt kjent og mye brukt. Landbruksvikaren skal i første rekke benyttes ved akutte sykdomstilfeller, og ordningen er etablert som en velferdsordning for gardbrukere og ut fra dyrehelse. Den daglige administrasjonen av landbruksvikaren skjer gjennom avløyserlaget.

Finansieringen av landbruksvikaren skjer dels gjennom at gardbrukeren betaler en egenbetaling som er fastsatt av kommunestyret, og dels gjennom kommunen med et eget budsjettområde der også et statstilskudd inngår. Utdelingen blir å holde like stor etterspørsel etter landbruksvikaren fra 2006 da egenbetalingen økes. At landbruksvikaren blir mye brukt er den beste sikkerheten for å få beholde den kommunale landbruksvikar-ordningen i tiden fremover.

Mål:
Opprettholde ordningen med kommunal landbruksvikar med akseptabel brukerbetaling i Gjesdal.

Tiltak:
Videreføre dagens ordning med kommunal landbruksvikar innenfor gitte budsjetttrammer med administrasjon gjennom avløyserlaget.

3.9. Grønn omsorg / Inn på tunet

”Grønn omsorg” eller ”Inn på tunet” blir ofte benyttet som et fellesbegrep for ulike tjenestetilbud fra landbruket, rettet mot skule,- helse,- og sosialsektoren. ”Inn på tunet” er et nasjonalt satsingsområde som også har gitt internasjonal oppsikt.

Mange gardbrukere i Gjesdal har både kompetanse og bygningsmasse som kan benyttes av tilbud innen grønn omsorg. Dette kan gi økte inntekter og mer sysselsetting på flere bruk i kommunen. At landbruk representerer ressurser ut over produksjon av mat og råvarer er en viktig innfallsvinkel når aktiviteter på gardsbruk tilrettelegges for opplærings- helse- eller sosialsektoren.

Det er i dag etablert ”grønn omsorg” virksomhet på noen gardsbruk i Gjesdal, og i tillegg er det flere andre som er under planlegging.

Skule-landbruk er et vellykket prosjekt som ble startet opp for 20 år siden. Det blir i dag drevet av bondelaget og bondekvinnelaget i samarbeid med skolene i Gjesdal. Skule-landbruk har et tilbud til nesten alle klassetrinn på skolene og omfatter i de fleste tilfellene en undervisningsdag for hvert årstrinn. Aktivitetene/ undervisningen er bl.a. kyllingklekking, ”fra ull til tråd”, ”jul på gamalt vis” og ”Limavatnet rundt” med besøk på Limagarden, skøytesmie baksterhus m m. 10. klassingene får tilbud om å være med på saueskilling i Sirdalen om høsten.

Både de kvalitetene som landbruket representerer og behovet for alternative arenaer tilsier at grønn omsorg/inn på tunet har et stort potensial for videre utvikling. Gjesdal kommune må legge til rette for det.

Mål:
Etablere grønn omsorg-tilbud på flere gardsbruk i kommunen.
Videreføre prosjektet Skule-Landbruk

Tiltak:
Informasjonsmøter
Legge til rette for nettverksgrupper innen grønn omsorg

3.10. Maskinsamarbeid og bygdeservice

Gjesdal Bygdeservice ble etablert i 2004, og har i dag 15 medlemmer. Bygdeservice fungerer som en ”formidlings-sentral” for store og små arbeidsoppdrag av ulike art. Gardbrukere kan da markedsføre sin kompetanse, maskiner, utstyr og bygninger med det formål å øke inntjeningen ved å yte tjenester til både bedrifter, kommunen og privatpersoner. Tjenestene kan være for eksempel brøyting, graving, transport, vedlikeholdsarbeid, trefelling og mye annet. Gårdsdriften til den enkelte deltaker i bygdeservicen vil være basis, men deltakelse i en bygdeservicevirksomhet kan gi supplerende inntekter i tidsrom hvor den enkelte bonde har ledig arbeidskapasitet og utstyr. I Rogaland er det etablert 7 bygdeservicevirksomheter.

Det er også flere gardbrukere som driver omfattende maskinkjøring mm. tilknyttet Jæren Maskinring. Selv om tilleggsnæringer av ulike slag kan være en god inntektskilde, bør det likevel være som et supplement til gardsdrifta. Det er derfor viktig at hver enkelt finner det rette nivået for aktiviteten slik at det helhetlig blir en god kombinasjon med gardsdrifta.

Mål:
Stimulere til økt samarbeid mellom gardbrukerne.

3.11. Avfall - Miljø

Landbruket har allerede for lang tid siden etablert systemer for å sikre og bidra til miljøforsvarlig landbruksdrift. Dette gjelder bla. hysdyrgjødseloppsamling, spredning (overflateavrenning), silopressaft, plantevernmidler osv.

Miljøplan er en lovpålagt plan for alle som driver aktiv landbruksdrift, og er et vektøy som kvalitetssikret miljøarbeidet ytterligere.

Avfall fra landbruket er i utgangspunktet næringsavfall, og dette omfattes ikke av lovpålagt kommunal avfallsordning. Type avfall utgjør i første rekke plast (fra rundballer), olje/kjemikalier, jern m.m. Slikt avfall skal bringes til lovlig avfallsmottak. Med lange avstander og relativt små mengder på hvert gardsbruk er det forhold som gjør avfallshåndteringen fungerer tungvindt. Et vel fungerende tilbud kan hindre uønsket deponering og oppsamling.

Gjesdal bondelag har hatt tilbud om innsamling av avfall 4 ganger om året. Den store oppslutningen viser at det er behov for slike mottak.

Mål:
Øke miljøbevisstheten i landbruket og øke mottak-andelen av landbruksplast og landbruksavfall i kommunen.

Ansvar: Gjesdal kommune, Bondelaget

3.12. Kraftproduksjon som tilleggsnæring

Mange gardsbruk sitter på store ressurser som kan utvikles til kraftproduksjon som en tilleggsnæring til tradisjonell landbruksdrift. Det er allerede mange som har gjort store investeringer i mini/ mikro/ småkraftverk. Flere av disse er i mindre bekker/ vassdrag, og er etablert på en slik måte at de ligger godt tilpasset terreng og omgivelsene. Små kraftverk har en miljøvennlig kraftproduksjon, og bør derfor kunne utvikles videre. Også i verna vassdrag bør det kunne legges til rette for en utbygging av mer enn 15% av vannføringen i tilfeller der utbygging ikke er til skade for miljøet. NVE har beregnet potensialet for småkraftverk i kommunen til å være på hele 117,5 GWh. Dette tilsvarer årlig strømforbruk til ca. 5900 bolighus.

I Gjesdal kommune er følgende mindre kraftverk etablert:

Kraftstasjon	Middel årsproduksjon GWh
Mikrokraftverk: – 100 kW	
Monabekken	0,21
Giljabekken	0,03
Holmane kraftverk	0,4
Minikraftverk: 100 – 1000 kW	
Byrkjedal kraftstasjon	2,8
Rogheien kraft	0,63
Ålgård kraftstasjon	0,75
Svanedal kraftstasjon	2,4
Småkraftverk: 1000 – 10.000 kW	
Brekkestølen Kraftverk AS	7,0
Gilja Kraftverk AS	7,6

Det er i dag ingen vindkraftverk i kommunen. Men vindforhold og høyspent-linjer er forhold som gjør det kan være aktuelt å utvikle vindkraftverk her i kommunen. Kraftproduksjon fra vindkraftverk er ofte forbundet med store grunnlagsinvesteringer, og utbygging av slike er derfor i hovedsak et samarbeid med grunneiere og utviklingselskap.

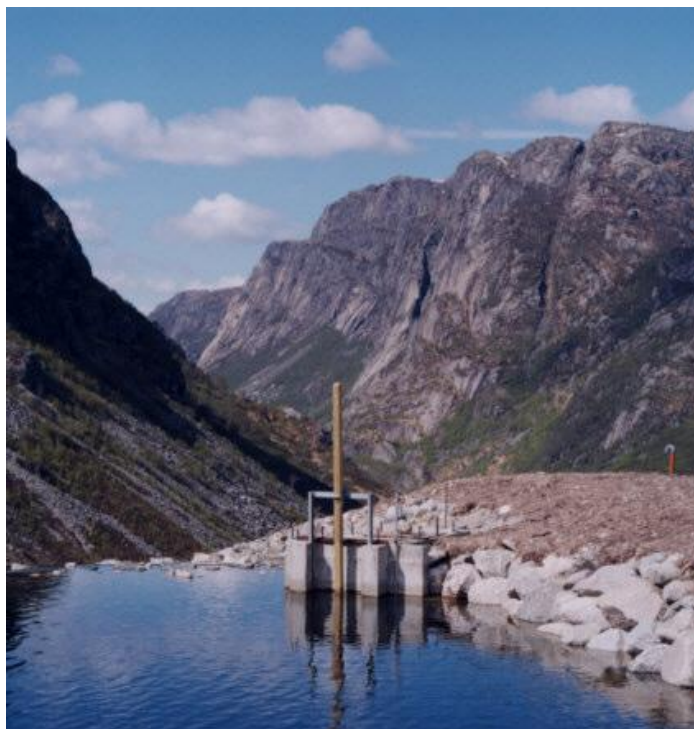
Mål:

Stimulere til utvikling og videre bygging av små kraftverk .

Det må gis mulighet for å etablere små kraftverk også i verna vassdrag.

Legge til rette for vindkraftverk i kommunen.

Stimulere til å styrke fagmiljøet blant kraftprodusenter.

Bildet viser inntakskummen på Byrkjedal kraftverk, bygget i 1998.

3.13. Næringsutvikling – nye næringer

Mange gardbrukere har utviklet andre næringer i tillegg til tradisjonell gardsdrift. For eksempel hytteutleige, skjelloppdrett, håndverkproduksjon, salg,

Gjesdal har store forekomster av fjell og grus og det er etablert uttak på flere av disse forekomstene. Tall fra NGU viser at det årlig blir tatt ut ca. 945.000 tonn sand, grus og pukk fra Gjesdal fordelt på 12 større og mindre forekomster.

Gjesdal kommune har en del overnattingstilbud, og i tillegg til Ålgård og Byrkjedal er det flere tilbud innen utleiehytter og camping. (Søyland, Frafjord, Kyllingstad camping) I tillegg er det en del privat formidling i mindre målestokk. Positive signaler fra de som driver i dag og kommunens gode beliggenhet mht. kommunikasjon skulle tilsi en større kapasitet på dette området. Kommunen har også mange store tur og utfartsområder med mange besøkende. Nylig er Frafjordheiene vernet til landskapsvernområde. Ved at Gjesdal ligger sentralt i forhold til nord-Jæren tilsier dette bør også kunne utvikle ulike reiselivs- og næringsvirksomheter som er knyttet til disse områdene. Turiststrømmen gjennom kommunen er stor, og det er et stort potensiale i å utnytte den.

Det er i Gjesdal kommune i underkant av 800 hytter. Hovedsakelig er disse lokalisert i Hunnedalen/Østebødalen og i Giljaområdet. En betydelig del av disse er etablert på festet grunn, noe som sikrer at gardsbruket er sikret årlige inntekter av en ikke ubetydelig størrelse.

Mål:

Gjesdal kommune vil aktivt arbeide for oppstart og videreutvikling av nye næringer, for eksempel nye hytteområder, jakt og fiske, samt produksjon og videreføring av lokale produkter. Bedre utnyttelse av utmarksressurser, for eksempel grustak.

3.14. Skogbruk

Statistikken for de siste 15 årene viser at det årlig blir plantet ca. 50 dekar skog. Plantingen skjer som regel i samband med sluttavvirkning. Tradisjonelt har gardbrukere i kommunen prioritert husdyr og beite, slik at skogsdrift har kommet i skyggen. Omlegging av tilskuddsordninger gjør at nyplanting av tradisjonell skog på barmark er mindre aktuelt enn før. Flere opplever at ekstensiv drevet areal har en tendens til å gro til av naturlig skog, og da kan etablering av produksjonsskog være et godt alternativ for å sikre høg produksjon. Alternativt kan en etablere juletefelt, noe som krever mer kapital og arbeid - og gir bedre avkastning.

Det er til dels store kvantum ved som årlig blir høstet ut skogarealene. Nøyaktig størrelse på vedproduksjon har en ikke tilgjengelige data for siden dette går i hovedsak til egen bruk. Et slik uttak av skog gir et viktig bidrag til husholdningene og er i tillegg med på å hindre uønska gjengroing av kulturlandskapet.

Mål:

Kommunen vil aktivt arbeide for etablering av flere plantefelt til skog og juletre. Utnytte potensialet i vedproduksjon og biobrensel.

3.15. Kompetanse

For å drive godt som yrkesaktiv gardbruker, krever bondeyrket høyt kunnskapsnivå. Mange gardbrukere deltar derfor kontinuerlig på kurser og utdanningstilbud som finnes innenfor aktuelle produksjoner. Sentrale myndigheter arbeider med å innføre et kompetansekrav til bondeyrket, men det er ennå ikke gjennomført. Det er flere kursarrangører i distriktet som tilbyr kortere eller lengre kurs for gardbrukere: BSF-kurs (Bygdefolkets studieforbund), EB-kurs (Etterutdanning for bønder), RKK avd. Øksnevad, Høgskulen landbruk og bygdenæringar og Vinterlandbruksskolen.

Statistikken viser at under 50% av gardbrukere i Gjesdal har agronomutdanning. Vinterlandbruksskolen på Jæren er en selveiende stifelse, der Gjesdal kommune er medeier. Skolen er oppsøkende, og flytter mellom eierkommunene i Jær- og Dalaneregionen. Skuleåret 2005-06 er Vinterlandbruksskolen på Ålgård, der 7 elever fra kommunen deltar.

Mål:

Videreføre eierforhold og drift av Vinterlandbruksskolen
Styrke kunnskapsnivået i landbruket.

3.16. Turstier i innmark

Mange gardsbruk i Gjesdal ligger like inn til tettstedene, og både landbruksveier og stier blir ofte benyttet til turgåing. Naturen i Gjesdal byr på store opplevelser og har store utmarksområder for korte og lengre fotturer. Friluftsløven sikrer allmennheten tilgang til fjell- og utmarksområdene.

Men hva med innmarksbeite, som det er så mye av i kommunen, og som oftest ligger mellom kjøreveg og turterreng? Mange av turløypene går gjennom slike landbruksområder. Dette er arealer som allmennheten ikke har automatisk tilgang til, men som gardbrukere frivillig likevel gir turgåere adgang til. Gjennom årene har et stort antall gjerdeklyvere blitt delt ut for å hindre at gjerder blir bøyd og ødelagt eller at steingarder blir rast ned. I tillegg får en også samlet trafikken, og på den måten kan en unngå tråkk og slitasje på større areal. Det viser seg at på den måten kan en dempe konflikten mellom aktiv husdyrhold og almen ferdsel i beiteområder. Ved behandling av nye hytteplaner som er fremma av grunneiere, må kommunen også legge vekt på allmennhetens interesser i disse områdene.

Mange steder fungerer turstier og jordbruk på en utmerket måte, uten nevneverdige problemer. Andre steder viser seg å være å være mer konflikter. Det viser seg å være vanskelig og lite hensiktsmessig å stenge turgåere ute. Bedre å legge til rette eller kanalisere for turgåere gjennom et område på en god måte. Slik tilrettelegging kan være med på å dempe konflikten mellom grunneier og turgåere. Selv om de fleste hunde-eiere kjenner til båndtvangen i Gjesdal mellom 1. april og 20. august, blir den ikke alltid respektert. Flere tilskuddsordninger gir kompensasjon for at gardbrukere kan legge til rette for ferdsel på eiendommen.

Mål:

Legge til rette for ferdsel i de områdene grunneierne ønsker.
Dempe konflikten mellom grunneiere og turgåere.
Stimulere grunneiere til å legge til rette for turgåere i form av parkeringplasser og merka løyper.

4. VEDLEGG

Nøkkeltal for landbruket i Rogaland

	Rogaland	% av landet
Jordbruksverksemder, tal (min. 5 daa i drift)	5 540	10
Jordbruksareal totalt, dekar	995 600	10
Fulldyrka areal	570 800	7
Anna eng og innmarksbeite	424 800	26
Bruk av fulldyrka areal, dekar		
Åker og hagebruksvekstar	77 600	2
Fulldyrka eng	493 200	10
Skog		
Produktivt skogareal, dekar	1 400 000	2
Tilvekst, m ³	400 000	2
Husdyr, tal		
Mjølkeku	48 767	18
Ammeku	4 942	10
Anna storfe	106 248	17
Vinterfora sau	207 507	19
Mjølkegeit	1 092	2
Avlssvin	25 119	25
Slaktesvin	365 540	25
Verpehøns	993 503	29
Produksjon av grønnsaker		
Tomat, tonn	9 737	87
Agurk, tonn	3 418	31

Kjelde: SSB og FMLA Rogaland (tal frå 2004)

